

VIEDOKĻI

Nereti laudis, pārspriežot situāciju laukos, konstatē, ka tie kļūst tukšāki, jo vecajiem saimniekiem pienāk pensijas gadi, bet jaunie, kas naktu vietā, neraujas uz laukiem. Vai lauku saimniecībās notiek paaudžu nomaīņa?

Rudīte Prikule, Lauteres kultūras nama direktore, Aronas

pagasta lauku attīstības speciāliste:

— Lai arī jaunajiem lauksaimniekiem sola lielākus atbalstus, tie, kas grib atrast citu darbu, to atrod. Taču mūsu pagastā pēctecība ir vērojama — ir ģimenes saimniecības, kur darbu turpina bērni, mazbērni, kam darbs lauku saimniecībā ir kļuvis dzīvesveids. Tās ir ģimenes, kur bērni jau no mazotnes ir radināti pie lauku darbiem. Ir saimniecības, kur līdzās saimnieko jaunā un gados vecākā paaudze, bet katrs savā lauksaimniecības jomā. Novadā ir arī daži tādi jaunie lauksaimnieki, kuri nodibinājuši saimniecības vai SIA un saimnieko uz vecākās paaudzes atstātajiem pamatiem, kas agrāk nodarbojušies ar lauksaimniecību. Tiesa, aktīvākā paaudze ir 50 gadu un vecāki laudis. Ja jaunais redz, ka iet grūti un nopelnīt ir vēl grūtāk, izvēlas citu darbu, arī aizbrauc uz Rīgu vai ārzemēm. Taču, ja esi sacis saimniekot, atpakaļceļā vairs nav, jo jācinās uz priekšu — ja tehnika ir sagādāta, kredīts jāatdod. *Forši* jau būtu pilsētā dzīvot ērtās čībās pie televizora. Manuprāt, vairāk vajadzētu popularizēt lauksaimnieku profesiju jauniešu vidū, arī iedrošināt strādāt lauku saimniecībās, likt lietā mūsdienīgas zināšanas, lai nozare būtu rentabla. Vēl jau var dzīvot laukos un darboties arī kādā nelauksaimniecības nozarē. Runām, ka ne labprāt strādā laukos, var piekrist, jo, ja ir vajadzība meklēt darbarokas, labus palīgus ir grūti atrast.

— Kā valsts veicina paaudžu nomaīņu lauksaimniecībā?

— Ir vairāki pasākumi, kuri ir paredzēti Lauku attīstības plānā un ir papildinošs maksājums gados jaunajiem lauksaimniekiem, kā arī sekmē paaudžu maiņu laukos. Lai atbilstu jaunā lauksaimnieka definīcijai, ir jābūt vecumā līdz 40 gadiem (ieskaitot), kā arī saimniekošana lauksaimniecībā dibināta ne ilgāk kā piecus gadus. Mums ir piemēri, kad vecuma cenzam jaunais saimnieks (-ce) atbilst, taču iepriekš jau bija reģistrējies Valsts ieņēmumu dienestā kā saimnieciskās darbības veicējs. Līdz ar to ir jāizvērtē visi atbilstības kritēriji, lai pretendētu uz atbalstu.

— Materiālais atbalsts ir diezgan vilinošs, kā ar saistībām?

— Jaunajiem lauksaimniekiem ir “Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”. Jaunajiem lauksaimniekiem un vispār lauksaimniekiem ir bijusi iespēja pretendēt uz mazo lauksaimnieku projektu kārtu. Jau ir bijušas trīs projektu kārtas gan jaunajiem, gan mazajiem lauksaimniekiem, un arī beidzamā kārtā ir noslēgusies. Lai saņemtu finansējumu, ir jāsaparavo projekta pieteikums un arī jāparedz sasniežamais rādītājs — neto apgrozījuma vai standartizlaides palielinājums. Protams, aprēķinos jāatspoguļo, ka investīcija ir lietderīga, saimnieciska un efektīva. Standartizlaide rēķina, izvērtējot visus saimniecības resursus — cik ir lopu, kas aug attiecīgi katrā zemes hektārā. Visu summējot, veidojas standartizlaide — ekonomiskais aprēķins par saimniecību, par to, cik saimniecība ir vērtā. Ko tas nozīmē dabā? Ja tā ir piena saimniecība un standartzemai rādītājs ir izvēlēts standartizlaides palielinājums, tad tiek palielināts slaucamo govju skaits, ja tā ir graudkopības saimniecība, tad palielinās apsaimniekotās platības. Otrs sasniežamais rādītājs, kuru var izvēlēties, ir neto apgrozījums. Skatāms, cik vēli bijuši ieņēmumi no lauksaimniecības pēdējā noslēgtajā gadā (2018. gadā), un attiecīgi šiem ieņēmumiem ir jāpalielinās, kāpinot ražības, izslaukumu vai ražošanas apjomus. Gatavojot projekta pieteikumu, kopā ar saimnieku to mēs arī izvērtējam, lai mērķi tiktu

lauku mājās:

— No trim bērniem viens ir īstens lauksaimnieks, viņš arī turpinās strādāt laukos. Ja ir citas profesijas, piemēram, apgūta jurista izglītība, un biznesa augstskola, pārējo zemi izmanto dēls. Viņš ir izmācījies par agronomu, viņam ar lauksaimniecību ir ciešs sakars, arī pieredze ir. Citādi — ko vēlāk darīs ar zemi, jo gadi iet. Kaut gan arī vecāko paaudžu cilvēki, kas dzīvo laukos, ja vien veselība ļauj, ir darīgi. Viņiem patīk dzīvot pie dabas, nevis uz brūga, un prom neviens vecais netaisās iet — skaista daba, tīrs gaiss, tuvu mežs, ogas, sēnes, plāvis var lasīt zaļu tējas. Man ļoti patīk laukos, uz pilsētu nevelk. Arī kustēties vajag. ■

Paaudžu nomaīņa laukos — veicināma un atbalstāma

To, ka vairāk jādomā par paaudžu nomaīņu laukos, sapratuši arī Briselē. Kā uz svērtis Lauksaimniecības un lauku attīstības komitejā, paaudžu maiņa jāizvirza par vienu no prioritātiem turpmākajā Eiropas Kopējā lauksaimniecības politikā (KLP). Jau zipots, ka nākamajā ES plānošanas periodā daudz lielāks akcents tiks likts, lai stimulētu jauniešu atgriešanos laukos. Tas ir arī viens no mērķiem Latvijā, lai laukos kāds pēc gadiem dzīvotu un saimniekotu. Jauniešiem idejas ir, bet svarīgs ir arī starta kapitāls, lai tās īstenotu. Arī nodokļu slogam iesācējiem jābūt mazākam un valstij — vēlmei redzēt attīstītus lauku reģionus. KLP nākamajā ES daudzgadu budžetā Latvijai iedalītais finansējums ir ap 3 miljardi eiro. No tā daļa tiks arī jaunajiem zemniekiem, taču viņi paši atzist, ka,

lai gan nauda ir stimulē darbības uzsākšanai, tomēr ir jābūt arī lielai uzņēmībai un ģimenei, kas atbalsta. Tiešmāksājums jaunajiem lauksaimniekiem ir nedaudz lielāks atbalsts, arī atbalsta programmās un investīciju pasākumos ir lielāka atbalsta intensitāte. Taču ļoti stingri atbalsta kritēriji ir barjera, lai jaunie lauksaimnieki saņemtu tiem domāto atbalstu. Atbalsts darbības sākšanai lauksaimniekiem vecumā līdz 40 gadiem ir, tas paredzēts saimniecību modernizācijai, apmācībai un konsultāciju pakalpojumiem, pētniecības un attīstības programmām. Daudzi vecāki dēlam vai meitai gatavi pārrēģistrēt visu saimniecību, ja vien ir pārliecība, ka būs darba turpinātājs.

Laukos jaunie ir gaidīti

Atbalsts jauniešiem, kuri vēlas strādāt lauksaimniecībā

Madonas konsultāciju biroja vadītāja Aija Vignere: — Laukos ir jābūt lielākam gribasspēkam, lielākai uzņēmībai un pašam sevi vairāk ir jādisciplinē, lai ietu uz mērķi, varētu savu ideju īstenot, taču darot var izdarīt.

“Mani vērojumi ir tādi, ka jaunieši ekonomiskāk skatās uz saimniekošanu, rēķina un domā līdzī. Prieks ir par to, ka viņi izvēlas laukos ne tikai kā dzīvesveidu, bet arī vēlas veidot biznesa modeli.”

sasniegti, lai investīcija nestu atdevi un saimniecība būtu izaugsme. Finansējums pēc tam nav jāatdod, un jāsasniedz mērķis. Mazo lauksaimnieku projektēm pamata mērķis ir pareizs ieguldījums, lai mazās lauku saimniecības kļūtu konkurētspējīgākas, orientētas uz tirgu, lai vairāk saražotu un tirgū vairāk laistu savu produkciju. Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai ir ar mērķi sekmēt gados jaunu cilvēku iesaistīšanos pastāvīgā lauksaimniecības darbībā un nodrošināt ekonomiski dzīvotspējīgu saimniekošanu. Papildus vēl gados jaunajiem lauksaimniekiem ir lielāka atbalsta intensitāte pasākumā “Ieguldījumi materiālajos aktīvos”. Projektu kārtā ir izsludināts, un projekts varēs iesniegt no 4. novembra līdz 4. decembrim.

— Pēc pieredzes — jaunie lauksaimnieki taču ir ieinteresēti sasniegt mērķi — panākt saimniecības attīstību?

— Jā, ir pieredze, jo 2015. gadā bija pirmā projektu kārtā, 2017. gadā — otrā kārtā, 2019. gadā —

šas trīs projektu kārtas, kur sniegts atbalsts jaunajiem zemniekiem, kas pārņem vecāku vai vecvecāku saimniekošanu. Beidzamajā, trešajā, projektu kārtā LAD Viduslatvijas reģionālajā lauksaimniecības pārvaldē tika iesniegti tikai četri projekti. Nosacījumi no EK puses — ir jābūt uzskatam pārņemšanas procesam, bet ne pabeigtam. Tie jaunie lauksaimnieki, kuri jau bija pilnībā pārņēmuši saimniecības no vecākiem, diemžēl nevarēja pretendēt uz šo atbalstu.

— Lai jaunie paliktu laukos, ir jāredz iespēja nopelnīt. Protams, ir labi, ka ir vecāku saimniecības, ko pārņemt, kur sākt savu atspērienu. Ko darīt tiem, kam interesē netradicionālās nozares?

— Mums LLKC ir tāds labs granta projekts “Laukiem būt!”, kur ir vairākas kategorijas — lauksaimniecība, pārstrāde, bet nelauksaimniecības nozares sadalās produktu un pakalpojumu grupā. Lai uzsāktu saimniekošanu, konkursa “Laukiem būt!” līderiem ir iespēja tik pat starta kapitāla saimniekošanai nelauksaimniecības nozarēs. Pamātoma ir iespēja bez maksas iziet apmācības, sagatavot savu biznesa plānu, piedalīties projektu konkursā, sacenšoties ar visas Latvijas jauniešiem. Šajā projektu konkursā mūsu jauniešiem no Madonas KB jau ir atbalstītas labas idejas. Piemēram, Andis Apsītis ir radījis loku šausnainu pieredumu darbnīcā Laudonas pagastā, Lubānā darbojas Katrīnas Valaines pirts zaļu paklāju darbnīca, Inga Elksne izgatavo pirtsstotas un

SITUĀCIJA

- Līdz 35 gadiem vecu lauksaimnieku Eiropas Savienībā ir mazāk nekā 7%.
- Uzņēmējdarbības sākšanas atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem 2014.—2020. gadā pasākumā “Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai” tika izsludināts 3 kārtās.
- LAD Viduslatvijas reģionālajā pārvaldē 1. kārtā apstiprināti 18 projekti, 2. kārtā — 19, 3. kārtā — 3 projekti. Atbalsta maksājums — 40 000 EUR.
- Pasākuma “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās” jaunie lauksaimnieki var saņemt papildu atbalsta intensitāti būvniecībai un pamatlīdzekļu iegādei (10%—20%).
- Gados jauniem lauksaimniekiem (JAL) ir maksājums, kura provizorisks likme ir 58 EUR uz ha. JAL var saņemt tikai 5 gadus. 2019. gadā uz JAL atbalstu ir pieteikušies 328 Viduslatvijas RLP klienti (pavisam — 5973 klienti).

pindas lauku īpašumā Kusā u. c. Jaunieši, kas piedalījušies grantu konkursā, aktīvi darbojas, ir gan izdomā bagāti, gan mērķtieciģi, par ko ir liels prieks.

— Nav jau teikts, ka visi no laukiem aizbrauks uz ārzemēm, ja arī aizbrauks, tad atgriezties tiks lietā pieredze. Piemēram, kā tas ir “Burkānciema” veiksmes stāstā, kad Ruta Graudzuša Vācijā praksē apguva siera ražošanu, tagad veiksmīgi kopā ar ģimeni to turpina laukos.

— Arī es vienmēr skatos uz pozitīvajiem piemēriem, mēģinu arī citus iedvesmot. Mums laukos ir jauni zemnieki, kuri nebaidās iet arī pārstrādes ceļu, kas ir mazliet sarežģītāks no dokumentu viedokļa. Mūsu pusē ir jaunieši, kas stažējies ārvalstīs, atgriezušies ar jaunām zināšanām un veiksmīgi saimnieko. Katrā novadā (Madonā, Lubānā, Varakļānos, Cēsvalnē, Ērgļos) ir kāds jauns bitenietis, gaļas lopu audzētājs, kazu, aitu ganāmpulka īpašnieks, dārznieks, kas nomaīņa veic paaudžu maiņu. Jauniešiem ir potenciāls, un par pozitīvajiem piemēriem būtu vairāk jāstāsta, lai tas būtu kā dzīvespēks arī pārējiem. Jaunos uzņēmējus atbalsta arī LIAA Madonas biznesa inkubators, ar ko veiksmīgi sadarbojamies, novadu administrācijai. Manuprāt, lauku vide ir lieliska vieta, kur dzīvot, kur īstenot savas idejas, un iespējas uzsākt uzņēmējdarbību ir arī laukos, ne tikai pilsētās. ■

“Bija iekšēja izjūta — jāstrādā laukos”

Rūdolf Medenis Praulienas pagasta ZS “Kalna Rubeni” saimnieko četras gadus. Viņš atklāj, ka ir dzimtas sestās paaudzes pārstāvis, kas saimnieko šajā lauku īpašumā.

— “Kalna Rubeni” ir mantots lauku īpašums. Iepriekš te saimniekoja tēvs, pirms tam — vectēvs, vecvec-tēvs ... un tā līdz saknēm. Tētis savulaik saimniecībā nodarbojās ar cūk-kopību, graudkopību, bet laika gaitā graudus vairs neaudzēja, kartupeļus — gan. Arī es sākumā 3 ha platībā audzēju kļopkļus, bet tad metām mie-ru, jo pietruka darbaspēka — kļopki prasā lielu roku darbu. Meklēju kādu citu nozari un izvēlējos gaļas lopkopību. Jau no bērnības visu laiku bija pa laukiem dzīvots un bija tāda iekšēja izjūta, ka ir jāpaliek laukos. Biju pastrādājis Madonā, bet jutu, ka nedaru to sev, bet citu labā, — stāsta jaunais saimnieks.

Patlaban bioloģiskajā saimniecībā “Kalna Rubeni” ir izkopts gaļas liellopu tīršķirnes ‘Hereford’ ganāmpulks. Tika iesāks ar 10 grūsnām tēlēm, pašlaik kopā ir 65 “galvas”.

Ganāmpulks ir izaudzis, saimnieks, īstenojot attīstības plānu, lēš, ka nākamgad vajadzētu būt ap 50 grūsnām tēlēm, lai sasniegtu mazo mērķi saimniecības progresa ceļā.

Vaicāts par realizācijas iespējām, Rūdolf atzīst: — Liellopa gaļu vajag, bet liela daļa iedzīvotāju Latvijā to cenu, ko prasā par augstvērtīgu gaļu, nevar atļauties. Tāpat visa kvalitatīvā liellopa gaļa aiziet eksportam. Lopu realizācijā sadarbojos ar izsolu namiem, kur bullēnus nogādā dzīvsvārā. Esmu apsvēris — varbūt ir vērts lopus nobarot un veidot nelielu pārstrādi, bet kad tas vēl būs.

Kad interesējos, kas palīdzēja uzsākt saimniekošanu, Rūdolf saka lielu paldies ģimenei un draugiem: — Ļoti palīdzēja vecāki. Saimniecība tika ieguldīta arī mājai paredzētā

ZS “Kalna Rubeni” saimnieks Rūdolf Medenis: — Man daudz palīdzēja ģimene, tētis ieadzināja, ka ir jāstrādā, jo citādāk nevarēs.

nauda. Māju neuzcēlām, bet tika nopirkti gaļas lopī. Tētis atļāva arī nocirst mežu, lai ieguldītu “Kalna Rubeni” saimniecībā. Iedrošināja arī draugi, kas teica, ka palīdzēs, jo pirmie gadi bija “traki”. Mans draugs, kas ir liels saimnieks, pirmajos saimniekošanas gados izli-dzēja gan ar traktoru, gan ar presi, lai varētu sagatavot lopbarību, jo gaļu, nevar izvēlēties bioloģiski iespējams. Palīdzīgu roku sniedza un daudz palīdzēja arī citi draugi.

Sākumā nebija nekādas lopbarības sagatavošanas tehnikas, vien vecs traktors. Tagad divas beidzamās sezonas jau plauju un presēju zāles ruļļus ar savu tehniku.

“Kalna Rubeni” saimnieks izmantojis arī jauno lauksaimnieku projektēšanu piedāvātās iespējas: — Bija iesniegts jauno zemnieku projekts, ko pirmoreiz noraidīja, bet ot-

rajā kārtā apstiprināja. Par atbalstam piešķirto naudu tika iegādātas vēl 11 grūsnas govīs, lietota zāles lopbarības prese, plaujmašina. Tagad rit modernizācijas projekts, kad saimniecībā tiek celtas apsildāmās darbnīcas ar lauksaimniecības šķūni, iegādāts ganību aprīkojums. Trešais projekts ir atbalstīts Latvijas Dabas fondā, jo esmu partneris “Grass Life” projektā, kur ir paredzēta bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošana, uz-labošana — tiek koptas plavas, griez-ti krūmi, frēzēts, papildus iegādātas arī grūsnas teles. Projektus palīdzēja uzrakstīt SIA “Sīgas grāmatveidības un ekonomikas konsultāciju birojs”. Pagaidām saistības netraucē, ja strādā, ej uz mērķi, tad viss jau notiek. Pirms tam ir liela birokrācija, lai visu sākartu, dabūtu atļaujas, it sevišķi būvniecībā.

Daudziem ir priekšstats, ka gaļas

lopi ir viegli uzturami — palaid ganības un uzcēl nojumi, kur patverties no vēja un lietus. Par to Rūdolf tikai pasmaida: — Pie govīm jāpieiet divreiz dienā, jāskatās, vai viss ir labi. Jāpalīdz arī piedzimt lopīņiem, un dzemdības notiek no pavasara līdz rudenim.

— Praulienas pagastā ir jaunie lauksaimnieki, bet maz, — spriež “Kalna Rubeni” saimnieks. Viņaprāt, nevar laukos uzsākt saimniekot bez atbalsta. — Nezinu, kā varētu sākt saimniekot no nekā. Jauno zemnieku projektu mazais atbalsts ir 15 000 eiro, lielais — 40 000 eiro, tagad jaunajiem ir cerība, ka to palielinās līdz 100 000 eiro, un noteikti vajadzētu. Ja zeme nāk mantojumā no vecākiem, tad ir labi, ja ir jāpērk, tad uzreiz apstājas ieguldījumi, ko likt saimniecībā, — ieskicē Rūdolf Medenis. ■

Pilsētā uz asfalta dzīvot negribētu

Ļaudonas pagasta Svāienā ZS “Caunes” jaunuzceltajā fermā sastopam jauno lauksaimnieku un saimniecības īpašnieku Uldi Lakotko, kam mamma Daiga Lakotko ir uzticējusi saimniecības vadības brožu.

Iesniedzot projektu LAP pasākumā “Ieguldījumi materiālajos aktīvos” apakšpasākumā “Atbalsts ieguldījumiem lauku saimniecībās”, jaunie lauksaimnieki varēja saņemt papildu atbalsta intensitāti būvniecībai un pamatlīdzekļu iegādei, ko 3. kārtā izmantoja arī ZS “Caunes” jaunais saimnieks.

Tagad, saimnieka vārdiem, “modernizācijas projekts” ir deivis iespēju saimniekot mūsdienīgos apstākļos, kur ir plašāk, gaišāk, mazāk roku darba. Barošana ir izmantot barības daļiņu, iebraukt fermā ar traktoru. Turklāt vairums lopu atrodas vienkopos. Jaunajā fermā vecās govīs nevarēja pielāgoties, to vietā ir jauns pašu izaudzēts ganāmpulks.

Kā atklāj Daiga, viņai ir veicies, jo no trim bērniem dēls Uldis ir izvēlējies saimniekot lauku saimniecībā.

Mājās “Caunes”, kas ir vecmamma dzimtas mājās, savulaik gaismas atgriezies rīdzinieki — Daigas ģimene kopā ar brāli Guntaru, vienojoties, ka viņai būs lopkopība, brālim — graudkopība. Kad pirms

Daiga Lakotko kopā ar dēlu Uldi, kam uzticējusi ZS “Caunes” vadību.

vairāk nekā 20 gadiem ceļš no Rīgas atveda uz vecvecāku mājām, Uldim bija tikai trīsarpus gadi. Viņš mācījās Ļaudonas vidusskolā, izvēlējās apgūt lauksaimniecību.

Tagad ZS “Caunes” saimnieks Uldis Lakotko atzīst: — Pilsētā dzīvot negribētu, kur ir pārāpdzi-viņība, steiga. Patik plašums, kaimiņš uz mani neskatās. Ja dzīvo laukos, tad ar to gan citu nodarbo-sies, ja ne ar lauksaimniecību.

Protams, arī viņš vēlētos vieglāku ikdienu, taču slaucamās govīs dod pienu, un līdz ar to var saņemt regulārus ienākumus, lai vai kādi tie būtu. Arī bez ES atbalsta maksājumiem būtu grūti.

Vienlaicības un
kopienas atbalsta
programma

MAF

Mediju atbalsta fonds

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds no
Latvijas valsts budžeta
līdzekļiem

Atvērumu sagatavoja
IVETA ŠMUGĀ,
Izmantoti AGRA VECKALNIŅA foto